

šaltiniai, redaktorių padaryti teksto koregavimai, jų pobūdis ir chronologija. Tai fundamentalus lituanistikos veikalas, galintis būti pavyzdžiu mūsų senosios raštijos tekstologinėms ir lingvistinėms studijoms²⁹.

Šių eilučių autorius stengėsi pateikti tik bendrą vokiečių mokslininkų jėgomis vykdomo didingo Bretkūno Biblijos leidimo projekto vaizdą. Į detales nesileista. Jos išryškės ateities Bretkūno raštų ir apskritai senosios lietuvių raštijos studijose. Vokiečių mokslininkų projektas – tai vienas iš monumentaliausių mūsų laikų lituanistinių darbų. Tik taip reikia jį vertinti. Negalima nesidžiaugti: tai didelė dovana lituanistikai ir Lietuvai. Pirmą kartą susilaukėme kvalifikuotai parengto Bretkūno Biblijos rankraščio leidimo. Taip bus išsaugotas neįkainojamos vertės senosios lietuvių raštijos svarbiausias paminklas. Projekto organizatorius ir vykdytojai nusipelno didžiausios pagarbos ir aukščiausio įvertinimo.

Zigmas Zinkevičius

TARPTAUTINĖ JONO KAZLAUSKO KONFERENCIJA

2002 m. spalio 25 dieną Vilniaus universiteto Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedra surengė tarptautinę konferenciją „Jono Kazlauskio diena: istorinės gramatikos dalykai“. Šiame jau tradiciniame – penktajame – mokslo renginyje buvo perskaityta 15 diachroninei baltistikai skirtų pranešimų, kuriuos parengė mokslininkai iš 7 šalių.

Nemažai dėmesio susilaukė fonetikos problemos. Rickas Derksenas (Leidenas) analizavo, kaip šiandien interpretuojamas Winterio dėsnis, aptarė jo veikimą (resp. neveikimą) uždaruose ir atviruose skiemenyse. Kazimieras Garšva (Vilnius) nagrinėjo šiaurės aukštaičių kirčio atitraukimo ir žodžio galo balsių redukcij-

²⁹ Žr. recenzijas: V. Ambrazas, – *Baltistica*, XXVIII (2), 1994, 124–129; J. Karaciejus, – *Linguistica Baltica*, II, 1993, 251–253.

jos chronologiją. Pranešėjas pasiūlė šių tarmių murmamuosius balsius laikyti istorine, o ne šiuolaikine tarmių fonologijos ypatybe. Valdimantas Markevičius (Vilnius) apžvelgė trumpųjų žodžio galo balsių mišimą (resp. išlaikymą) širvintiškių ir pietų panevėžiškių tarmėse. Jo nuomone, distinktyviniu kalbamųjų tarmių požymiu šios ypatybės laikyti negalima, nes abiejuose plotuose esama variacijų, todėl širvintiškius patogiau būtų atskirti kaip žalinius. Alekso Girdenio (Vilnius) pranešime gvildenta problema rūpėjusi ir pačiam J. Kazlauskui – kaip aiškintini vadinamieji trumpieji preteritai (lie. *bó*, *reiké*, *žinó*, *até* ir t.t.). Pranešėjo nuomone, čia išvelgtinas intervokalių *j* ir *v* silpnėjimas, sukėles balsių kontrakciją: *bó* < *bù-o* < *bùuo* < *bùvo*, *reiké* < *reiké-o* < *reikéjo* < *reikėjo*. Panašiai aiškintini ir trumpieji žemaičių bei kai kurių vakarų aukštaičių vns. vietininkai *àslúo*, *á*, *sló*.

Keturi pranešimai buvo skirti prūsistikos klausimams. Vytautas Mažiulis (Vilnius) analizavo pr. daiktavardžių fleksijos pakitimus: inovacines formas acc. sg. *geitan*, *quāitan* greta senųjų *i*-kamienių *geitin*, *quāitin* ir atvirkščiai – naujadarus *wjrin*, *madlin* greta *wjran*, *madlan*. Formą gen. sg. *kermenes* pranešėjas interpretavo kaip turinčią nekirčiuotą inovacinę pr. (kat.) *i* kamieno galūnę *-*īs*, o ne tiesioginį ide. *-*es* atliepinį. Anatolijus Nepokupnas (Kijevas) kalbėjo apie kuopinių daiktavardžių priesagą *-or-*, bendrą prūsų kalbai (kaln. *Lepare* 1331) ir kuršių arealui Lietuvoje (ež. *Béržoras*, up. *Lazdorius*, up. *Liēporas*). Šiame kontekste pasiūlyta nauja etimologija – pr. *paycoran* E 6 ‘sietynas’: pr. *baytan* E 346 ‘sietas’ – rodanti semantinę-derivacinę paralelę prūsų ir lietuvių kalbose. Stevenas Youngas (Baltimorė) analizavo Mato Pretorijaus (Praetorius, Prätorius) veikale „*Deliciae Prussicae* [...]“ pateikiamus prūsų kalbos faktus. Pranešėjo manymu, šie duomenys gali rodyti paskutinį kalbos nykimo etapą ir lietuvių tarmių įtaką, plg. veiksmožodžio *druwīt* paradigmą: 1 sg. *druwiu*, 2 sg. *druwi*, 3 sg. / pl. *druwe*, 1 pl. *druwemai*,

2 pl. *druwetai*. Erdvilas Jakulis (Vilnius) svarstė, ar prūsų kalboje rekonstruotinas veiksmažodžių tipas, atitinkantis lie. *-ėti, -a, -ėjo* (*tekėti, tēka, tekėjo*). Atsakymas – neigiamas: tai esanti tik rytų baltų kalbų inovacija.

Baltų veiksmažodžio klausimams buvo skirta ir daugiau pranešimų. Wojciechas Smoczyński (Krokuva) aptarė lie. veiksmažodinių neošaknų (resp. neokamienu) susidarymo problemas. Pavyzdžiui, šaknies *gied-* praes. lytis *gíesti / gíesta* galėjusi duoti neomorfemą *gies-*, išvelgtiną vedinyje *gies-mė*. Norbertas Ostrowskis (Poznanė) aptarė s. lie. denominatyvus su priesaga *-ėti*. Pranešėjas išskėlė mintį, kad inchoatyvinė šių darinių reikšmė pirmiausia radusis priešdėliniuose veiksmažodžiuose ir vėliau apibendrinta nepriešdėliniams (*pasenėti, susenėti* → *senėti*). Miguelis Villanueva Svenssonas (Madridas) pasiūlė naują hipotezę, aiškinančią kai kurių **o* vokalizmo bl. ir sl. veiksmažodžių kilmę. Jo nuomone, lie. *tàpti*, s. bažn. sl. *pasti* gali būti išriedėję iš ide. šakninio aoristo medijo paradigmos, apibendrinus 3 sg. formos vokalizmą (**tóp-e, *pód-e*) ir pagal ją sudarius atitinkamus inovacinius praes. kamienus.

Dviejuose pranešimuose nagrinėti baltų daiktavardžiai, patekę į Pabaltijo finų kalbas. Karis Liukkonenas (Helsinkis) daugiausia dėmesio skyrė bl. *ē, i* ir *(i)jō* kamienų adaptacijai, o Ralfas Peteris Ritteris (Krokuva) išsamiau analizavo *(i)jō* tipo baltizmus. Pora prelegentų aptarė su sintaksiniu lygmeniu susijusias problemas. Axelis Holvoetas (Vilnius) pateikė papildomų argumentų, grindžiančių posesyvinės bl. konstrukcijos *mihi est* archajiškumą ir jos keitimą variantu *habeo*, apžvelgė šių konstrukcijų gramatinimo procesus lietuvių ir latvių kalbose. Albertas Rosinas (Vilnius) analizavo s. la. raštų daiktavardžio frazių su determinantu struktūrą ir kilmę. Pranešėjas atkreipė dėmesį, kad modelis su daugiskaitos formomis NP → DET pl. masc. (A) N (*tiems māsāms*) laikytinas ne archaizmu (kaip manęs Endzelynas), o vokiečių kalbos įtakos rezultatu.

Konferencijoje skaitytų pranešimų tezės išleistos atskira knygele¹, kai kurios skelbtos idėjos plačiau išdėstytos šiame *Baltisticos* tome² ir kituose leidiniuose³.

Jurgis Pakerys

BALTŲ KALBŲ ETIMOLOGIJA IR ONOMASTIKA SANKT PETERBURGE

2003 m. kovo 5–6 dienomis Sankt Peterburgo valstybiniame universitete vyko konferencija „Baltų kalbų etimologija ir onomastika“. Tai jau šeštasis, nuo 1998-ųjų kasmetis, baltistų sambūris, sukviėtęs 22 pranešėjus iš Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Rusijos ir Suomijos.

Grynajai žodžių etimologijai skirtų pranešimų buvo keli. Romualdas Julius Apanavičius (Vilnius) pasiūlė bl.-sl. **šeina / šaina* (lie. *šiėnas*, la. *siens*, ru. *ceho* ir kt.) kildinti iš ide. *kei-* ‘gulėti’ ir laikyti priesagos *-na-* vediniu, turinčiu reikšmę ‘gulintis’ (t. y. ‘nukirstas’). Su ta pačia šaknimi idėjos autorius siejo ir lie. *šiėkštas* ‘vandenyje gulintis medis, krūmas’, la. *siėksta*, lie. *kūnis, kiėnis* ‘kiaulių guolis, migis’. Vanda Kazanskienė (Sankt Peterburgas) nagrinėjo lie. *žiedas / žiėdas* semantikos ir darybos istoriją. Pranešėjos manymu, homonimai ‘ant rankos piršto mūvimas papuošalas ir kt.’ bei ‘augalo dauginimosi organas, iš kurio užauga vaisius’ yra bendrašakniai ir etimologiškai sietini su veiksmažodžiu *žiesti* ‘lipdyti (iš

¹ Jono Kazlausko diena: istorinės gramatikos dalykai. Tarptautinės konferencijos programa ir tezės. Vilnius, 2002 m. spalio 25 d. (red. R. Venckutė), Vilniaus universiteto leidykla, 2002 (R. P. Ritteris ir W. Smoczyński leidiniui tezių pateikti negalėjo). Konferenciją parėmė Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ir Vilniaus universitetas.

² R. Dersken, On the Reception of Winter’s Law, p. 5–13; V. Markevičius, Kelios rytų aukštaičių širvintiškių ir pietų panevėžiškių tarmių vokalizmo ypatybės, p. 101–105.

³ A. Rosinas, Noun Phrases with a Determiner in Latvian Old Texts: their Structure and Origin, – *Linguistica Baltica*, X (spausdinama).